

APPELLATE CRIMINAL

ਬਾ ਅਦਾਲਤ ਇੰਦਰ ਦੇਵ ਦੁਆ, ਅਤੇ ਜੇ.ਐਸ. ਬੇਦੀ, ਜੇ.ਜੇ.

ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

ਸਰਕਾਰ ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 349 ਓਫ 1962

ਕਤਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨੰ. 36 ਓਫ 1962

ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ (1872 ਦਾ 1)-ਸੈਕਸ਼ਨ 32(1)-ਮੌਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ-ਦਾਇਰੇ, ਸਾਰਥਕਤਾ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਇਕਮਾਤਰ ਆਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ-ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ (V ਦਾ 1898)-ਸੈਕਸ਼ਨ 439-ਪਾਵਰ ਅਧੀਨ-ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਹੇਲਡ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਧਾਰਾ 162, ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਧਾਰਾ 32(1), ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਬਿਆਨ, ਲਿਖਤੀ ਜਾਂ ਜੁਬਾਨੀ, ਕਿਸੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਦਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਜਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ, ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਫਿੱਟ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਇਕਮਾਤਰ ਆਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਮ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਸੇ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਸ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛਾਂਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ, ਘਟਨਾ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੇ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਦੀ ਫੈਕਲਟੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਖਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰਤਾ, ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਮੌਖਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਸਹੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਅਸਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ। ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਇੱਕ ਉੱਚ ਡਿਗਰੀ, ਹੋਰ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸਦੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਜਿਰਾਹ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਪਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਇਸਨੂੰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾਦਾਇਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ

ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 439 ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦਖਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ਪੂਰਨ ਹੁਕਮ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜੋ ਇੰਨਾ ਵਿਗੜਿਆ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਨਿਆਂ ਦਾ ਘਾਣ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੂਓ ਮੋਟੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕੇਸ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸੀ.ਜੀ. ਸੂਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਅਪੀਲ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮਿਤੀ 19 ਮਾਰਚ, 1962 ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ।

ਦੁਰਗਾ ਦਾਸ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਵਕੀਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਡੀ.ਡੀ. ਜੈਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਲਈ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

ਫੈਸਲਾ

ਡੀ.ਯੂ.ਏ., ਜੇ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਜਮਸ਼ੇਦ ਚਠਿਆਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ, ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ, ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/34, ਅਤੇ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵਸੀਅਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਸੀਅਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇੰਤਕਾਲ ਮਾਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ

ਮੁਲਜ਼ਮ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ। ਇਹ ਵਸੀਅਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 4. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ। ਪਿੰਡ ਕੇਸ਼ੋਪੁਰ ਵਿੱਚ ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ੀ ਲਈ ਆਏ ਪਟਵਾਰੀ, ਇੰਤਕਾਲ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਵਸੀਅਤ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਸਮੇਤ ਮਾਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪਟਵਾਰੀ ਨੇ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਗਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਮ੍ਰਿਤਕ। ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ, ਪਟਵਾਰੀ ਨੇ ਇੰਤਕਾਲ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਇੰਤਕਾਲ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਸ਼ੱਕ ਜ਼ਾਹਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮੁਲਤਵੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 4 ਅਤੇ 5 ਅਗਸਤ 1961 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 9.30 ਜਾਂ 10 ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 4. ਪਿੰਡ ਸ਼ੀਹੀਂ ਚਠਿਆਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਡਾਂਸਿੰਗ ਪਰਫਾਰਮੈਂਸ (ਰਾਸ) ਦੇਖਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਰੀਬ ਪੰਜ-ਛੇ ਫਰਲਾਂਗ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਅਲਾਰਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਲਾਰਮ ਤੋਂ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਰਪਾਨ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 6, ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੀ ਠੋਡੀ ਹੇਠ ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੀ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਉੱਤੇ ਕੂਹਣੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ। ਰਾਮ ਲੋਕ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 5, ਨੇੜੇ ਖੜਾ ਅਲਾਰਮ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਛੱਤ ਤੋਂ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਏ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਮ ਲੋਕ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਿਆ। ਹੋਸ਼ ਆਉਣ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੰਤਕਾਲ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੂਰ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ 'ਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ 'ਚ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਡਾਕਖਾਨੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿਖੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੇ ਵੀ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਇੱਕ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਰਿਆਣਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 5 ਅਗਸਤ 1961 ਨੂੰ ਤੜਕੇ 4.30 ਵਜੇ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ (ਬਾਅਦ ਨੂੰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦਾ ਚਾਚਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ) ਦੇ ਚਲਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇ ਕੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ | ਉਸ ਨੂੰ.

ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ 19 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਸਾਰੇ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 7 ਗੰਭੀਰ ਸੱਟਾਂ ਸਨ। ਸੱਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ 7"x1"x3" ਖੋਪੜੀ ਦੇ ਓਸੀਪੀਟਲ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਰਧ-ਗੋਲਾਕਾਰ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ 7"x1"x3" ਡੂੰਘੀ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਖਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 3"x24" ਵਿੱਚ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਹੱਡੀ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਮੈਨਿਨਜ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੱਟ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੱਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੱਡੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ 3" x 24" ਮਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਜ਼ਖਮ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਕੰਨ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉੱਪਰ ਟੈਂਪੋਰਲ ਖੇਤਰ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਸੱਟਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਸਨ।

5 ਅਗਸਤ, 1961 ਨੂੰ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਅਫਸਰ, ਥਾਣਾ ਸਦਰ, ਹਰਿਆਣਾ, ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ, ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 161, ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਧੀਨ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੰਤਕਾਲ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤੀ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਾਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਿਸ ਦੀ ਭਤੀਜੀ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨੇ ਵੀ। ਇੰਤਕਾਲ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਅੰਤਮ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ। ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਕਰੀਬ 9.30 ਵਜੇ ਏ. ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਅਤੇ ਰਾਮ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਚੌਬਾਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਛੱਤ 'ਤੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਵਾਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਅਲਾਰਮ ਕੀਤਾ। ਰਾਮ ਲੋਕ ਵੀ ਉੱਠ ਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਏ। ਹੁਣ, ਆਮ ਵਾਂਗ, ਇਸ ਬਿਆਨ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਖਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਸੇ ਦਿਨ, ਯਾਨੀ 5 ਅਗਸਤ। 1961, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਐਚ ਜੀ ਤ੍ਰਿਘਾਟੀਆ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ 1st ਕਲਾਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੰਭੀਰ ਪੁਸ਼ਟੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਥਨ, ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ, ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ, ਆਮ ਵਾਂਗ। ਉਸ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਮ ਲੋਕ ਕੋਲ ਹੀ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤਰਖਾਣ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਅਚਾਨਕ ਉੱਥੇ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਮ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ, ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਫ਼ਰਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਾਂ, ਗਰਦਨ, ਸਿਰ, ਮੰਦਰ, ਲੱਤਾਂ ਅਤੇ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਇੰਤਕਾਲ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਅੜਿੱਕੇ ਡਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਿਵਾਏ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਇਸ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਸ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਉਸਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਐਚ ਜੀ ਤ੍ਰਿਘਾਟੀਆ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 3

ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ.ਐਫ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ 5 ਅਗਸਤ, 1961 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 6.35 ਵਜੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਇੰਚਾਰਜ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ.ਐਫ. 1. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਵਾਨ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਬਿਆਨ ਪੀ.ਐਫ. 3. ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਇੱਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਇਆ। ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਮਲਾਵਰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਨਰਸਾਂ ਸਮੇਤ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਦੇ ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ।

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ, ਪੀ. ਡਬਲਯੂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰਾਸਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸੇ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਸੀਅਤ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਉਹ ਮਾਲ ਅਫਸਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਜਿਹੜਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਮੁਰਝਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਨੱਕ ਨੰਗੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਗਵਾਹ ਨੇ ਘਟਨਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤੋਂ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੇ। ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਬਿਆਨ ਲਿਖਣ ਤੱਕ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਅਸਲ ਬਿਆਨ ਦੇ ਗਵਾਹ ਬਣਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੰਚ ਜਾਂ ਲੰਬੜਦਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਆਪ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ

ਵਿਅਕਤੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗਵਾਹ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਪਟਵਾਰੀ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। . ਉਸ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਹੈ ਪਰ ਗਵਾਹ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਥਾਣਾ ਟਾਂਡਾ ਦੀ ਹਦੂਦ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਘਟਨਾ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਪਰੀ ਸੀ | ਥਾਣਾ ਸਦਰ, ਹਰਿਆਣਾ। ਫਿਰ ਗਵਾਹ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚਲਾਈ ਗਈ ਕੁਝ ਟੇਪ-ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜੋ ਕਿ ਗਵਾਹ ਅਤੇ ਇਕ ਮਿਸਤਰੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੇਪ-ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਬਿਆਨ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸੋਮਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਤਸਦੀਕ ਕਰਕੇ ਬਿਆਨ ਉਪ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਆਫ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਫਿਰ ਵਿਰੋਧੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਕਮਿਟਿੰਗ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਉਦਾਸ ਚਿਹਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਤਰਸੇਮ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਸਤਰੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗੱਲ ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਫਰਜ਼ੀ ਗੱਲ ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਤਰਸੇਮ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗਵਾਹ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇ। ਮਿਸਤਰੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਗਵਾਹ ਦਾ ਦੋਸਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਮਨਘੜਤ ਡਰਾਮਾ ਜਾਂ ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ, ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਮ ਲੋਕ ਪੀ.ਡਬਲਊ. 5 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਹ ਗਵਾਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਚੀਕਣ ਨਾਲ ਜਾਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ ਲੈਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਦੇਖਿਆ। ਇਸ ਗਵਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਵਾਹ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਆਪਣੀ ਜਿਹਾ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਮੁਰਝਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ ਵੱਲ ਗਏ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਵੀ ਸੈਸ਼ਨ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 6 ਨੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਸੀਅਤ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਕਾਰਨ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਚ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹੋਰ

ਵਿਅਕਤੀ ਉਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਮੁਰਝਾਏ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ. 11 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 161, ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਰਬਨ ਕਾਪੀ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ.ਕਿਊ. ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅਬਨਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਬੂਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਰਪਾਨ ਅਤੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲੱਥਪੱਥ ਕੱਪੜੇ ਬਰਾਮਦ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਆਖੀ ਹੈ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਟ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਟ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੇਰਵੇ ਦੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਟ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗਵਾਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਦੋ ਨੂੰ ਜ਼ਿਰਾਹ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡਾ: ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਰੂਪ, ਡਿਸਪੈਂਸਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਮੈਡੀਕਲ ਪੈਕਟੀਸ਼ਨਰ, ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਨੇ ਡੀ.ਡਬਲਿਊ. 1 ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਜਮਸ਼ੇਦ ਚਠਿਆਲ ਦੇ ਇੱਕ ਪਟਵਾਰੀ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਵਿਖੇ 16 ਮਾਰਚ 1962 ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਡਿਪੂ, ਜਿੱਥੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਰਵਸ਼੍ਰੀ ਸੋਮ ਰਾਜ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ, ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਡਾ: ਬੇਦੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਜਮਸ਼ੇਦ ਚਠਿਆਲ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਅਤੇ ਦੋ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਅਤੇ ਡਾ: ਬੇਦੀ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਉਕਤ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਭੁੰਗਾ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ | ਜ਼ਿਰਹਾ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਗਵਾਹ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਆਪਣੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ, ਗਵਾਹ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਡਿਗਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਡਿਪਲੋਮਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ ਫਾਰਮਾਸਿਸਟ (ਡਿਸਪੈਂਸਰ) ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਡਾਕਟਰ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਇਸ ਡਰ ਕਾਰਨ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਡੀ.ਡਬਲਿਊ. 2 ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ. 1. ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਇਆ।

ਵਿਦਿਆਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਵੱਲੋਂ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਬਾਰੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ.ਐਫ./3 ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. ਕਿਊ. ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ "ਇੱਕ ਸੁਧਾਰ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੁਭਾਵਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਪੰਨ ਸੰਸਕਰਣ 'ਤੇ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਣਦੇਖੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਰੀਖਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿੱਖਿਅਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੰਨਿਆ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਤ੍ਰਿਘਾਟੀਆ, ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਾਫੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਜੁਰਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਝੂਠੀ ਕਿਉਂ ਤੈਅ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਇੱਥੇ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ: -

"ਇੱਕ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਅਤੇ ਮੁੜ ਛੁਪਿਆ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੜ੍ਹਦੀਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿੱਚ

ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਣ-ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ।"

ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਾਂ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਪਰ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਇੰਤਕਾਲ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਏਨਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬੁਢਾਪੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ, ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, 75 ਸਾਲ ਦਾ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ 23 ਜਾਂ 24 ਸਾਲ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲੱਥਪੱਥ ਕੱਪੜੇ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਟ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਮ ਲੋਕ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਕੋਲ ਤੋਲਿਆ ਗਿਆ। ਦੂਸਰਾ ਤੱਥ ਜੋ ਕਿ ਦੂਜੇ ਗਵਾਹ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਾਰੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਵੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥੀ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੀ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ" ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ।

ਅਪੀਲ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਰਾਹੀਂ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਸ ਵੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਸਲ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਧਾਰਾ 162, ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ

ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਧਾਰਾ 32(1), ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਬਿਆਨ, ਲਿਖਤੀ ਜਾਂ ਜ਼ੁਬਾਨੀ, ਕਿਸੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਦਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਜਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ, ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੌਤ ਦੀ ਉਮੀਦ ਅਧੀਨ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਹੈ। ਇੱਕ ਫਿੱਟ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕਮਾਤਰ ਅਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਮ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਸੇ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਸ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛਾਂਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ, ਘਟਨਾ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੇ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਦੀ ਫੈਕਲਟੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਖਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ, ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰਤਾ, ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇੱਕ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਮੌਖਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਸਹੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤ,

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਅਸਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਕੀ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਅਤੇ ਕੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ, ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਇੱਕ ਉੱਚ ਡਿਗਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸਦੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਜਿਰਾਹ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਪਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ।

ਮੈਂ ਰਾਮ ਨਾਥ ਮਾਧੋਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਮੌਤ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜਿਰ੍ਹਾ-ਜਾਂਚ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਨਿਰਮਾਤਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲਝਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਖੌਤੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: ਵੇਖੋ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦ ਸਟੇਟ ਆਫ ਪਿੰਜਾਬ (2), ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਬੰਬੇ (3)। ਹੁਣ ਜੋ ਕੁਝ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾਦਾਇਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕੱਲੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ।

ਹੁਣ ਆਓ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਕੀ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਾਫੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮ ਲੋਕ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦੱਸੇ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਇੰਨਾ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪਤਾ ਸਨ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜੋ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮਨਘੜਤ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਪਰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਅਟੁੱਟ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਦਾਸੀਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕੁੱਟਮਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਸੀਅਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੋਏ ਝਗੜੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਤਿੰਨੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 4, ਰਾਮ ਲੋਕ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 5 ਅਤੇ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 6. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ

ਦਾ ਸਬੂਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਐਲਾਨ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਧਾਰਾ 161, ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੁਨਰ ਉਤਪਾਦਨ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਦਵਾਨ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 3, ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਉਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਵਿਦਵਾਨ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਵਰਤਣ ਕਿ ਇਹ ਬਿਆਨ ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਸੀ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 161, ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਲੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵੀ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਹਿ ਹੈ। ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪਰਤੱਖ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ

ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਕਵਰੀ ਦਾ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇ ਲਈ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕਿਰਪਾਨ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਝਿਜਕਦਾ ਹਾਂ। ਕੱਪੜੇ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 11 ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਉਪ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣਾ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੀਪ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਗਏ, ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਭੁੰਗਾ ਨਾਮਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਉਪ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਦਾ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨੀ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਆਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਰਿਕਵਰੀ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਟੁਕੜਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅੱਖਰ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਕਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ, ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੂੰ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਝੂਠਾ

ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇੱਕ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਤਰਕਸੰਗਤ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ, ਭਾਵੇਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ (ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ) ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਹਨ। ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਜਦੋਂ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਠੋਸ ਅਤੇ ਠੋਸ ਆਧਾਰ

ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੁੜ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੋਵਾਂ ਪੱਖੋਂ ਗਲਤ ਹੈ। ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਇਸ ਅਪੀਲ ਦਾ ਧਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਧਾਰਾ 439(5), ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਜੋ ਅਪੀਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਹੁਣ, ਸੰਸ਼ੋਧਨ 'ਤੇ ਬਰੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 439(4), ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬੁਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ

ਰਿਮਾਂਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 439 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਾਵਰ ਸੁਓ ਮੋਟੋ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਭ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ਉੱਥੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦਖਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇੰਨਾ ਵਿਗੜਿਆ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਨਿਆਂ ਦਾ ਘਾਣ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਵਿਅਕਤੀ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜੋ ਇੰਨੇ ਵਿਗੜਦੇ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ ਕਿ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੀ ਸੂਓ ਮੋਟੂ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ; ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਗਰਭਪਾਤ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿਣ ਦੀ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਅਪੀਲ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਇਸ ਲਈ ਕਤਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜੇ.ਐਸ. ਬੇਦੀ, ਜੇ.-ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

ਡਿਸਕਲੇਮਰ- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ

ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼

ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ

ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ

ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਅਨੁਵਾਦਕ)